

В.В. ПРОХОРОВА, к.е.н., доц., докторант НАУ(м.Київ)

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ЯК СИСТЕМА ЗАХОДІВ ЙОГО ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ

Досліджено проблематику антикризового управління підприємством, визначено процес розвитку кризових явищ і антикризового управління, виділено основні антикризові функції.

Investigational problematiku of antykrizovogo management an enterprise, certainly process of development of the crisis phenomena and antykrizovogo management, basic antykrizovi functions are selected.

Ключові слова: антикризове управління, кризові явища, антикризові функції, кризовий стан, процес управління.

Вступ. Особливості вітчизняної економіки на сучасному етапі її розвитку у поєднанні з закономірностями циклічного розвитку соціально-економічних систем створили необхідність у детальному вивченні та вдосконаленні організаційно-економічного механізму антикризового управління підприємством для забезпечення подолання кризових ситуацій, стабілізації діяльності суб'єктів господарювання та подальшого ефективного їх розвитку на інвестиційно-інноваційній основі. Розробка стратегій антикризового управління підприємством потребує використання механізмів постійного відслідковування внутрішнього та зовнішнього середовища з метою виявлення факторів, що загрожують функціонуванню соціально-економічної системи. Реалізація даного механізму можлива за допомогою застосування діагностичних досліджень: статичне, аналітичне, експертне діагностування, лінійне і динамічне програмування. Аналіз наукової літератури з досліджуваної проблематики засвідчує, що до цього часу не сформована цілісна теоретична парадигма антикризового управління підприємством. Оперуючи поняттям „парадигма” ми поділяємо підхід, запропонований проф. Мізюк Ю.М., за яким парадигма витлумачується як теоретико-методологічне підґрунтя аналізу, синтезу та оптимізації шляхів розв’язання певної проблеми [1, с.25]. Теоретична парадигма антикризового менеджменту, на нашу думку, має бути зорієнтована на вирішення науково-практичної проблеми, пов’язаної з оптимізацією управлінських рішень та вдосконаленням відносин у рамках антикризового управління. Базуючись лише на досвіді та інтуїції, в сучасних умовах неможливо приймати кваліфіковані рішення щодо здійснення інвестицій, управління оборотними активами, залучення позичкового та власного капіталу, реорганізації. Практичне значення теоретичних напрацювань полягає в можливості розроблення на

їх основі конкретних методик, схем та прийомів антикризового управління. Саме під цим кутом зору спробуємо сформулювати теоретичну парадигму антикризового управління. В центрі уваги досліджуваної парадигми є відносини, що виникають у процесі антикризового управління підприємством. Як теоретичний фундамент ми розглядаємо окремі висновки, гіпотези та концепції представників загальновизнаних у світі шкіл: класичної (традиційної); неокласичної та неінституційної. У кожному із цих концептуальних напрямків сучасної науки присутні раціональні елементи, які в сукупності, можуть сформулювати теоретичне підґрунтя для антикризового управління.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження та наукове обґрунтування сутності антикризового управління підприємством як системи заходів його ефективного розвитку.

Методологія. Аналіз фахової літератури засвідчує, що в численних монографіях, науково-методичних розробках досліджується проблематика антикризового управління підприємством в цілому. Російські економісти проф. Крутик А.Б. та Муравйов А.І. під антикризовим управлінням розуміють систему заходів з попередження банкрутства, зокрема, управління в умовах ризику [2, с.24]. За визначенням проф. Василенко В.О., антикризове управління – це управління, у якому поставлено певним чином передбачення небезпеки кризи, аналіз її симптомів, заходів зі зниження негативних наслідків кризи і використання його факторів для наступного розвитку [3, с.23]. Аналогічну дефініцію знаходимо у колективній монографії за редакцією проф. Короткова Е.М. [4, с.128] та в праці Г. Іванова [5, с.14-25]. Можна погодитись із тезою проф. Уткіна, що антикризове управління суттєво відрізняється від звичайних прийомів, форм і технологій менеджменту [6, с.13]. Водночас, проф. Лігоненко Л.О. у своїй монографії „Антикризове управління підприємством” обґрунтовує, що антикризове управління є складовою менеджменту підприємства в цілому. Мова йде про спеціальне, постійно організоване управління, націлене на найбільш оперативне виявлення ознак кризового стану та створення відповідних передумов для його своєчасного подолання з метою забезпечення відновлення життєздатності окремого підприємства, недопущення виникнення ситуації його банкрутства [7, с.57]. Ми поділяємо думку про те, що антикризове управління є складовою менеджменту підприємства, однак, критично оцінюємо вищенаведені визначення поняття „антикризове управління”. Більшість авторів, характеризуючи сутність антикризового управління роблять акценти на своєчасному виявленні фінансової кризи та попередженні банкрутства, тобто враховують складову ризик-менеджменту, залишаючи поза увагою такий напрямок антикризового менеджменту як управління санацією підприємства.

Дещо інший підхід до розуміння антикризового управління знаходимо, аналізуючи праці зарубіжних вчених. Так, відомий німецький економіст проф. Келлер звертає увагу на те, що поняття „антикризовий менеджмент” є таке ж багатогранне, як і фінансова криза. Келлер пропонує наступну дефініцію антикризового менеджменту: „це особлива форма управління, пріоритетним завданням якого є попередження чи подолання всіх процесів, які здатні створити суттєву загрозу для життєдіяльності підприємства чи навіть унеможливити його функціонування” [8, с.75]. Проф. Кристек у монографії „Менеджмент подолання кризи та планування на підприємстві” дає наступну класифікацію антикризового менеджменту [9, с.115]:

- антиципативний (завчасний) – запроваджується у разі існування потенційної загрози кризи;
- превентивний – вводиться за наявності симптомів латентної кризи;
- реактивний антикризовий менеджмент – є необхідним, якщо підприємство знаходиться у глибокій кризі.

Із наведеної класифікації випливає, що перші два напрямки антикризового управління зорієнтовані на ризик-менеджмент, а третій – на санацію підприємства. Вважаємо, що такий підхід до трактування антикризового менеджменту найбільш повно відображає його сутність.

Антикризове управління – це система управлінських заходів по діагностиці, попередженню, нейтралізації і подоланні кризових явищ та причин їх виникнення на всіх рівнях економіки. Антикризове управління базується на загальних принципах і методах, які притаманні управлінським процесам. Головною метою антикризового управління є забезпечення стійкого фінансового стану в результаті своєчасного реагування на зміни, викликані зовнішнім середовищем (економічні, політичні, соціальні, міжнародні метаморфози) через введення в дію антикризових інструментів, що дають змогу усунути тимчасові фінансові ускладнення на підприємстві та подолати симптоми банкрутства.

Незважаючи на те, що ряд авторів вважає термін ”антикризове управління” суттєво обмеженим (застосовується до підприємства – боржника, для характеристики окремих процесів), на думку автора, це є складова частина управління взагалі, хоча застосування окремих принципів, антикризових методів управління може мати свою специфіку. Професор Е.О Уткін дає визначення антикризового управління ”...як складової загального менеджменту на підприємстві, що використовує його кращі прийоми, засоби та інструменти, орієнтується на запобігання можливим ускладненням у діяльності підприємства, забезпечення його стабільного та успішного господарювання” [6].

Традиційні підходи до розробки стратегічного менеджменту не можливі без розробки механізмів антикризового управління. Запобігання кризовій ситуації – головна стратегія планування на перспективу. Зокрема, в колективній монографії під редакцією професора Н.Г. Данілової [10] використовується термін ”стратегія запобігання фінансової неспроможності та банкрутства” як інструменту антикризового управління.

Основні концептуальні положення антикризового управління викладені в працях російських вчених професорів: Кошкіна В.І., Іванова Г.П., Мінаєва Е.С. та Панагушина В.П. [4, 11, 12] та ін. Найбільш послідовно і повно сутність антикризового управління розкрита у монографіях українських вчених: Лігоненко Л.О. та Бланка І.О. Автор поділяє думку українського дослідника Туленкова Н.В. [13], що будь-яке управління повинно бути антикризовим, тобто повинно враховувати можливість кризових явищ та механізм їх подолання, і вважає, що на рівні підприємства антикризове управління – це система заходів попередньої діагностики (СЗПД), при необхідності – фінансове оздоровлення, мінімізація втрат при застосуванні організаційно-правових інструментів банкрутства. Враховуючи сучасний стан розвитку економіки, зокрема у аграрній сфері, ці заходи є необхідними, тому для забезпечення фінансової стійкості на кожному підприємстві необхідною умовою є підтримка його життєздатності через систему упереджуючих антикризових заходів. В ринкових умовах, поряд із законами конкуренції існує інститут банкрутства, як один із основних атрибутів ринкової економіки. Розглядаючи генезис симптомів виникнення кризових явищ антикризове управління має свою мету, задачі, і принципи.

Автор не поділяє думку тих вчених, які обґрунтовують теорію недоцільності здійснення антикризових методів (лікування) підприємств, а пропонують застосовувати природний біологічний фактор “виживає сильніший” [14]. Навпаки, коли своєчасно “хворобу” лікують, одужання настає швидше. Зупиняючись на різних точках зору відносно антикризового управління, автор вважає, що саме відсутність механізмів, та моноліту знань в цій галузі призводить до глибоких кризових явищ, їх стійкого характеру і взагалі до ліквідації підприємства. У випадку, коли перед підприємством постає загроза кризи та банкрутства, необхідно проводити політику антикризового управління. На першому її етапі дають повну оцінку фінансового стану підприємства з метою виявлення ознак, характерних для кризового розвитку.

Вихід із кризового стану досягається шляхом: по-перше, стабільного одержання поточного прибутку в обсягах, достатніх для підтримання визначених розмірів виробництва та їх збільшення; по-друге, мінімізації виробничих та фінансових ризиків за рахунок вибору економічно обґрунтованого виду основної діяльності,

диверсифікації діяльності та оптимізації структури джерел засобів; по-третє, залучення досвідченого управлінського персоналу.

Досягненню цих цілей передують комплексна оцінка майнового та фінансового потенціалу підприємства, яка базується на даних звітності. Виділення систематизованого аналізу фінансової звітності в окремий розділ фінансового аналізу відбулося не так давно (кінець XIX ст.), тому її історичним аспектам приділяється досить мало уваги.

На сьогоднішній день західні спеціалісти виділяють п'ять самостійних підходів в становленні та розвитку САФЗ [15]. Перший підхід пов'язаний із діяльністю “школи емпіричних прагматиків”, основним внеском представників якої є те, що вони вперше намагалися показати розмаїття аналітичних коефіцієнтів, які можуть бути розраховані за даними бухгалтерської звітності. Другий підхід викликано діяльністю “школи статистичного фінансового аналізу”, ідея якої полягала у тому, що аналітичні коефіцієнти, розраховані за даними бухгалтерської звітності, мають користь лише за наявності існуючих критеріїв, які слід розробляти в розрізі галузей. Третій підхід асоціюють з діяльністю “школи мультиваріантних аналітиків”, ідея яких базується на безспірному зв'язку коефіцієнтів, які характеризують фінансовий стан, ефективність діяльності підприємства, та узагальнюючих показників фінансово-господарської діяльності. Четвертий підхід пов'язано з появою “школи аналітиків, зайнятих діагностикою банкрутства компаній”, представники якої в аналізі зорієнтовані на фінансову стійкість підприємств та визнають цінність бухгалтерського обліку лише його здатністю забезпечити передбачення можливого банкрутства. Найновітніший п'ятий підхід, пов'язаний із діяльністю “школи учасників фондового ринку”, представники якої використовують звітність для прогнозування рівня ефективності інвестування.

На нашу думку, в сучасних умовах виникає об'єктивна необхідність поєднання всіх вищезазначених підходів для прогнозування кризових ситуацій в діяльності підприємств та шляхів їхнього подолання.

Методологія оцінки, діагностики та прогнозування фінансово-господарської діяльності підприємства базується на законах розвитку та функціонування соціально-економічних систем, дію яких слід враховувати в процесі аналізу. Ресурси, які ідентифікують при описі соціально-економічної системи, різноманітні: трудові, матеріальні, фінансові, організаційні, інформаційні та інші.

Загальною тенденцією в розвитку економіки останніх років є визначальна роль фінансових ресурсів. Але функціонування та розвиток соціально-економічної системи потребують і регулярного залучення, перетворення та використання для досягнення

цілей матеріальних та трудових ресурсів. Разом з тим, для забезпечення цілеспрямованої діяльності необхідна ефективна система управління.

Ряд дослідників в тій чи іншій модифікації представляють критеріальну ознаку прискореного економічного росту підприємства в плановому періоді як модель [16, 17]. Зміст останньої потребує фінансової підтримки за чотирма основними параметрами: 1) ріст рівня рентабельності продаж; 2) прискорення обігу активів; 3) ріст долі чистого прибутку що направляється на виробничий розвиток; 4) використання ефекту фінансового важеля, коли він не досягає свого оптимального значення [17, с.486-487]. Запропонована критеріальна ознака повинна бути покладена в основу розробки стратегії розвитку підприємства.

При визначенні стратегії антикризового управління можуть проявлятися персональні цілі (слава лідера, амбіції, гордість від перебування керівником великого підприємства, велика зарплата і інші). Такі альтернативні цілі можуть вступити в конфлікт при прийнятті стратегічних рішень. Разом з тим, аналіз вибору антикризової стратегії за дослідженнями Г. М. Курошевої [18] показує, що прибуткова мотивація здійснює найбільший вплив на результати діяльності підприємства. Мета цього етапу вважається досягнутою, якщо в результаті антикризового управління прискорення темпів економічного розвитку підприємства забезпечує відповідний ріст його ринкової вартості.

Якщо використання внутрішніх механізмів фінансової стабілізації не досягло своїх цілей, або коли за результатами діагностики був зроблений висновок про безперспективність спроби виходу з кризового стану за рахунок мобілізації тільки внутрішніх резервів, підприємство має можливість удатися до зовнішньої допомоги, що приймає форму санації. Санація можлива тільки тоді, коли у боржника є реальна можливість відновити свою платоспроможність. Процес розвитку кризових явищ та антикризового управління представлено у табл. 1.

Управління завжди цілевизначено, а процес управління являє собою суму усіх функцій, тобто, як відмічав Й. С. Завадський "...вид цілеспрямованої діяльності щодо керованого об'єкту зумовлений кооперацією і поділом праці всередині управлінського персоналу, яким властиве замкнене коло робіт (підфункцій), що об'єднуються спільністю значення і виконують певну роль у менеджерській діяльності" [19, С.51]. М.Мескон, М.Альберт, Ф.Хедоурі виділяють чотири основні функції [20, С.31]: планування, організація, мотивація і контроль. В залежності від авторського бачення можна виділити і класифікувати різні підходи до визначення функцій, але це тема іншого дослідження. Автор пропонує у менеджменті, зокрема при упередженні кризових ситуацій, виділити шість основних антикризових функцій: планування, організація, мотивація, облік, аналіз і контроль.

Таблиця 1.

Процес розвитку кризових явищ та антикризового управління

Розвиток кризового явища	Методи діагностики, інструментарій	Особливості прояву кризового явища	Процес антикризового управління
1. Перед-кризова ситуація	Аналіз виробничих та економічних показників господарської діяльності підприємства	Наявність короточасних симптомів кризи у вигляді стагнації або незначного зменшення найважливіших виробничо-господарських показників	Нормалізація діяльності підприємства: -визначення та усунення причин розвитку кризи; -припинення зниження показників виробничо-господарської діяльності підприємства.
2. Легка криза	Читання балансу, експрес - аналіз фінансового стану підприємства	Стале зниження найважливіших економічних показників, збитковість господарської діяльності	Усунення причин розвитку кризи: -припинення зниження найважливіших показників фінансового стану; -мінімізація збитків і вимивання власного капіталу.
3. Криза поточної платоспроможності	Поглиблений експрес-аналіз, аналіз фінансової стійкості, та плато-спроможності підприємства	Фактичний або прогнозований дефіцит ліквідних коштів для фінансування поточної господарської діяльності	Недопущення розвитку (поглиблення) кризи: -пошук грошових коштів для продовження фінансування діяльності підприємства; -пошук внутрішніх механізмів надходження грошових коштів.
4. Криза боргової платоспроможності (загроза банкрутства)	Рейтингова (комплексна) оцінка діяльності підприємства, аналіз власного капіталу та плато-спроможності підприємства	Фактичний або прогнозований дефіцит ліквідних коштів для виконання зовнішніх фінансових зобов'язань (погашення боргів)	Недопущення порушення справи про банкрутство (мирова угода): -пошук ліквідних засобів для виконання негайних фінансових зобов'язань; -залучення нового зовнішнього капіталу одержання тимчасової відстрочки або пролонгація раніше отриманих кредитів і позичок.
5. Криза майнової платоспроможності (банкрутство)	Визначення надкри-тичної платоспроможності. Аналіз забезпеченості боргу реальними активами. Оцінка ділової активності та інвестиційної привабливості підприємства	Порушення справи про банкрутство, перевищення зобов'язань продавця над активами (власним капіталом) підприємства	Виведення підприємства зі стану банкрутства (санация): -часткова мобілізація наявних активів для розрахунку по зобов'язаннях; -проходження процедури банкрутства з мінімальними втратами для власників підприємства

Початковим етапом процесу управління є планування – інструмент для прийняття управлінських рішень. Планування – це формування місії та цілей організації, розробка стратегії та тактики вирішення поставлених цілей, зокрема, щодо упередження і оздоровлення фінансового стану на підприємстві.

Планування – це стратегія та заходи прогнозування і попередження банкрутства. Документальна довгострокова стратегія закріплюється в бізнес-планах, а середньо-термінова і оперативна – в оперативних планах. Антикризове планування передбачає розробку довгострокових цілей та орієнтирів, обґрунтування та впровадження принципово нових напрямів діяльності підприємства, його конкурентноздатність з урахуванням змін у зовнішньому середовищі. На основі мікроекономічного підходу до генезису підприємства при плануванні необхідною умовою є прогноз ресурсного потенціалу в умовах його обмеженості. Стратегія планування повинна враховувати позиції та розвиток ринку, диверсифікацію виробництва, план фінансового оздоровлення, можливість ліквідації окремих підрозділів. Організація передбачає забезпечення виконання антикризового планування, розподіл матеріальних, фінансових та трудових ресурсів антикризового процесу, застосування організаційно – регламентованих методів управління (законів, статутів, положень, інструкцій, наказів, нормативів). З організацією тісно пов'язана координація, яка являє собою процес, спрямований на забезпечення пропорційного і гармонійного розвитку різних сторін – технічної, виробничої, фінансової та ін. Координація забезпечує баланс дій у процесі організації групи системи раннього упередження і реагування. В цих умовах важлива роль належить адаптованому менеджменту, який ґрунтується на саморегуляції систем управління, яка базується на здатності системи підтримувати просторову, часову та функціональну структуру без додаткового впливу. У процесі саморегуляції підприємство адаптується (приспосовується) самостійно до змін в навколишньому середовищі. Об'єктивна необхідність адаптації управління підприємством породжена трьома основними обставинами: переходом від централізовано регульованої до ринкової економіки, переведенням економічної діяльності господарюючих суб'єктів на засади підприємництва, збереженням реструктуризованими господарствами великих розмірів та складної внутрішньої структури при докорінних змінах відносин власності та розподілу.. Доцільно розрізняти зовнішню і внутрішню адаптацію. Зовнішня адаптація спрямовується на забезпечення пристосування управління підприємством до якісно нового зовнішнього економічного середовища, внутрішня – на перебудову управління підрозділами господарства у відповідності з новими економічними реаліями, в даному випадку метою адаптації є наближення структурних одиниць підприємства до сфери дії цінкових ринкових сигналів і

розвиток підприємництва в первинних трудових колективах. Мотивація спрямована на використання мотиваційних чинників суб'єктів антикризового процесу (власників підприємства, персоналу, кризис-групи). Мотивація є одним із найважливіших елементів господарського механізму, елемент трудової ситуації, який впливає на поведінку людини у сфері праці. Разом з тим, вона несе в собі і нематеріальне навантаження, яке дозволяє працівнику реалізувати себе як особистість і працівника одночасно. К. Маркс справедливо відмічав, „...люди, які беруть участь у суспільних відносинах відповідно розвитку їх матеріального виробництва, створюють також принципи, відповідні своїм суспільним відносинам” [21].

Висновок. Встановлено, що кризовий стан підприємства – невід'ємний атрибут ринкової економіки, який проявляється через призму ефективності його функціонування і розвивається через внутрішні і зовнішні причини виникнення. Розпізнавання кризових явищ, симптомів настання та управління їх подоланням обумовлює побудову і розвиток антикризового управління. Антикризове управління підприємством – це поставлене певним чином передбачення небезпеки кризи, аналіз її симптомів, реалізації процедури оздоровлення економіки, процес цілеспрямованого систематичного та безупинного впливу управляючої на підсистему, яка управляється в небезпечних, переломних умовах функціонування суб'єкта господарювання з метою реалізації і ліквідації збиткового підприємництва, відновлення платоспроможності, фінансової стійкості та підвищення ефективності і виробництва.

Список літератури: 1. Мізюк Б.М. Системна парадигма: становлення, зміст та інтерпретація // Фінанси України. - 2004. - №8. - С. 25-34. 2. Крутик А.В., Муравьев А.И. Антикризисный менеджмент. – СПб: Питер, 2001. – 432 с. 3. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством. – К.: Цул, 2003. – 504 с. 4. Антикризисное управление./ Под ред. Э.М. Короткова. – М.:ИНФРА-М, 2000. – 432 с. 5. Антикризисное управление: от банкротства к финансовому оздоровлению. / Под ред. Г.П. Иванова – М.: Закон и право, ЮНИТИ, 1995. – 320 с. 6. Уткин Э.А. Антикризисное управление. – М.: Ассоциация авторов и издателей „Тандем”. Изд-во ЭКМОС, 1997. – С. 400. 7. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-мето-дологічні засади та практичний інструментарій. – К.: КНТЕУ, 2001. 580 с. 8. Keller R. Unternehmenssanierung: aussergerichtliche Sanierung und gerichtliche Sanierung. – Berlin: Verl. Neue Wirtschafts-Briefe, 1999.- 271 S 9. Krystek U. Krisenbewältigungs-Management und Unternehmensplanung. Neue betriebswirtschaftliche Forschung, Bd. 17. Wiesbaden, 1981. 10. Данилочкин С.В., Данилочкина Н.Г. Контроллинг как инструмент управления предприятием. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1998. – 200 с. 11. Кошкин В.И и ДР. Антикризисное управление . – М.: Инфра – М, 1998. – 560 с. 12. Антикризисное управление: Уч.пособ для техн. и вузов / ред. проф. Минаева Э.С. и проф. Панагушина В.П. – М.: Изд-во „ПРИОР”, 1998. 432 с. 13. Туленков Н.В. Антикризисный менеджмент // Персонал – 1998. – № 6. – С. 19-25. 14. Антикризове управління в АПК/ Іванюта С.М., Іванюта В.Ф., Писаренко В.В./ Навчальний посібник. - Полтава: 2002. – 207 с. 15. Horrigan J.O. Schools of Thought in the Historical Development of Financial Statement Analysis // Proceedings of the Pacioli Quincentennial Symposia. – Seattle University, Seattle, Washington. – 1996. – p. 35-49. 16. Бланк И.Л. Управление финансовой стабилизацией предприятия. – К.: Ника-Центр, Ольга, 2003. – 496с. 17. Методичний посібник для студентів по курсу фінансовий менеджмент / Укладач І.П. Ткаченко. – Дніпродзержинськ, 1998. – 526с. 18. Курошова Г. М. Теория анти кризисного управления предприятием: Учебное пособие.

СПб.: Речь, 2002. – 372с. **19.** Завадский Й.С. Менеджмент. т.1. - К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1999. – 543 с. **20.** Мескон М.Х., Альберт, Хедоури Ф. Основы менеджмента. Пер. с англ. – М.: Дело, 1992. – 702 с. **21.** Кейнс Дж. Заметки об экономическом цикле: пер. с англ.// избр. произведения: - М.: Экономика, 1993. – 543 с.

Подано до редакції 01.04.2009

УДК 338. 46:37

Н.О. БОНДАРЕНКО, к.е.н., проф. ХІФ УДУФМТ, Харків

ПІДГОТОВКА БАКАЛАВРІВ ЗА НАПРЯМОМ «ОБЛІК І АУДИТ» ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

В роботі розглянуто зміст підготовки бакалаврів за напрямом «Облік і аудит», надані пропозиції щодо удосконалення навчальних планів їх підготовки та використання новітніх технологій

Maintenance of preparation of bachelors is in-process considered after direction «Account and audit», given suggestions in relation to the improvement of curricula of their preparation and use of the newest technologies

Ключові слова: Болонський процес, підготовка, бакалавр, облік, аудит, навчальний план, навчальний процес, традиційні, інноваційні інтерактивні технології, віртуальне підприємство, державний фінансовий аудит.

Вступ. Дана тема є актуальною тому, що від якості підготовки бакалаврів за напрямом «Облік і аудит» залежить їх конкурентоспроможність на ринку праці.

Постановка задачі. Метою статті є розкриття суті підготовки бакалаврів за напрямом «Облік і аудит» відповідно до вимог Болонського процесу.

Методологія. Навчальний процес є визначальним при оцінці рівня підготовки бакалаврів за напрямом «Облік і аудит».

Результати дослідження. Діюча система підготовки бакалаврів за напрямом «Облік і аудит» в Харківському інституті фінансів Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі відбувається на базі кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП) відповідно до вимог Болонського процесу.

Навчальний план підготовки бакалаврів за напрямом «Облік і аудит» складається з дисциплін циклу гуманітарної підготовки, дисциплін циклу природничо-наукової та загальноєкономічної підготовки, дисциплін професійної підготовки та практичної підготовки студентів. Аналіз структури навчального плану підготовки бакалаврів за напрямом «Облік і аудит» показав, що цикл